

Høring – Strategier for digitale læringsressurser for grunnsopplæringen, universitets- og høyskolesektoren og voksnes læring

Bakgrunn

I brev av 2.7.04 fra Utdannings- og forskningsdepartementet ble Norgesuniversitetet (NUV) bedt om å utarbeide et framlegg til strategi for bruk av digitale læringsmiddel i høgre utdanning. Departementet har også bedt Utdanningsdirektoratet og Vox om å lage forslag til tilsvarende strategier for grunnsopplæringen og voksnes læring. Utarbeiding av de tre strategiene for digitale læringsressurser har bakgrunn i Program for digital kompetanse 2004-2008. Strategiene går inn som ett av tiltakene under satsingsområdet *Digitale læringsressurser, læreplaner og arbeidsformer*. Norgesuniversitetet satt i samråd med Universitets- og høyskolerådet (UHR) ned en arbeidsgruppe som leverte sin innstilling 30. november 2004.

Generelt

UHR har med interesse mottatt ”Strategier for digitale læringsressurser for grunnsopplæringen, universitets- og høyskolesektoren og voksnes læring”. Det er svært positivt at det nå blir tatt et nasjonalt grep på dette området. Den fremlagte strategien er et fremtidsrettet dokument som gir et godt utgangspunkt for videre arbeid på området.

UHR understreker betydningen av å tenke helhetlig når man nå skal lage en nasjonal strategi; også funksjonshemmedes utfordringer og det som kalles universell plattform, må inkluderes: Slik kan man spare seg mye og dyrt etterarbeid. Hittil har utviklerne av e-læringsplattformer manglet et slikt helhetlig perspektiv, og plattformene er derfor utformet på en måte som gir dårlig tilgjengelighet for synshemmede. Det finnes internasjonale standarder (w3c/wai-standarder: <http://www.w3.org/WAI/>), men disse blir i liten grad benyttet. Vi ber om at en nasjonal strategi for digitale læringsressurser oppfordrer til bruk av internasjonale standarder.

Bruk av digitale læringsressurser i grunnsopplæring

Vi vil ikke gå detaljert inn i den foreslåtte strategien for grunnsopplæringen, men vil uttrykke generell støtte til disse, med et par unntak:

UHR mener det legges uforholdsmessig stor vekt på markedet, det vil si på forholdet mellom etterspørere og tilbydere i strategien for grunnsopplæringen. Vi hadde nok forventet et noe sterkere fokus på kompetanseutvikling og kompetanseoppbygging. Når foreløpige tall, fra kartleggingen Rambøll Management gjør, tyder på at lærerens egenproduserte materiale er den mest brukte læringsressursen nest etter læreboken, så støtter dette synet på at kompetanseutvikling er et kritisk punkt for å iverksette en vellykket strategi. Lærerne må selv bli aktive brukere av den nye teknologien dersom strategien skal lykkes. Det blir for enkelt når det sies i strategien for grunnsopplæringen at ”*Det må sørges for at nyutdannede lærere kommer inn i skolen som et friskt pust i forhold til bruk av digitale læringsressurser.*” De nyutdannede lærerne har sannsynligvis mer enn nok med å oppfylle sine egne forpliktelser i forhold til å gjøre en god (ny) jobb, om ikke de også skal brukes som internopplærere for sine kolleger. Det må satses på etter- og videreutdanning av lærere som allerede finnes i skolen dersom strategien skal lykkes. Dessuten må lærerutdanningene ta undervisningen innenfor dette området på alvor.

UHR mener kompetanseutvikling er et så sentralt punkt, at *det* kanskje burde være kjernen i strategien for grunnopplæringen, ikke hvordan selgere og kjøpere skal møtes på markedet. Det blir noe enkelt når det sies at produksjon av læreres egenproduserte midler inngår i lærerens daglige arbeid og dermed indirekte er finansiert gjennom lønnsmidler. Det bør også være mulig for offentlig ansatte lærere å søke om midler for å utvikle digitale læringsressurser. Dette må antas å være altfor tidkrevende til at det kan påregnes gjort innenfor en normalarbeidstid. Når lærere selv gjør denne jobben vil også kompetansen de får ved å utvikle digitale læringsressurser, komme skolen til gode på en helt annen måte en dersom et eksternt konsulentfirma foretar utviklingen. Da forsvinner kompetansen ut av skolen etter at utviklingsprosjektet er gjennomført. Dersom læreren selv gjør jobben, er det også rimelig å anta at det vil bidra til fagutvikling i en helt annen grad, og at det også vil komme elevene til gode på en bedre måte. Digital kompetanse er en av de fem grunnleggende ferdighetene som skal integreres i undervisningen i alle fag. Dette er enda en grunn til at lærerkompetansen må være god på dette området.

I tiltak 10 står det at ”bransjeorganisasjonene inviteres til et offentlig/privat samarbeid om et FoU-fond der private utviklere av digitale læringsressurser kan søke om midler. Vi reagerer på at ikke offentlige utviklere, som universiteter og høyskoler, også skal kunne søke om midler til denne type utviklingsprosjekt. I tillegg til å bruke kompetanse som allerede eksisterer innenfor utdanningssektoren, vil også slike prosjekt kunne bidra til kompetanseheving innenfor vår egen sektor – og også da vil en oppnå at kompetansen beholdes innenfor sektoren - også etter at prosjektene er avsluttet. Vi antar at vi da vil ha en kunnskap tilgjengelig som vi også kan få nytte av senere.

Avslutningsvis stiller vi spørsmål ved en del uklarheter i tiltakene som nevnes til slutt i forslaget til strategi. Det er uklart hvem som skal utføre disse tiltakene. For eksempel i tiltak 9, der det brukes begrep som ”et faglig bibliotek” og ”et faglig miljø”, eller i tiltak 11, 12 og 13 der det ikke står noe om hvem som skal utføre tiltakene.

Når det gjelder tiltak 18, som omhandler opphavsrettslige problemstillinger, gjør vi oppmerksom på at Universitets- og høyskolerådet allerede har gjort en del arbeid på dette området, og at dette sannsynligvis vil bli videreført nå når ny åndsverklov er på plass.

Bruk av digitale læringsressurser i høgre utdanning

Vi har med stor interesse lest ”Strategi for digitale læringsressurser i høgre utdanning 2005-2008” og synes den har et fint fokus på betydningen av å utvikle en kultur for deling og gjenbruk. Det faglig pedagogiske perspektivet er også bra, og UHR støtter at brukerterskelen ikke må være for høy. Dokumentet er svært aktuelt og vi oppfordrer departementet til snarest å operasjonalisere strategien og sette forslagene ut i livet (Blant annet er det foreslått at det bør gjennomføres en brukerundersøkelse i løpet av 2005 som det haster å komme i gang med (forslag 4.8)).

Ved siden av en strategidel står det i mandatet at gruppen skal utforme forslag til tiltak for å realisere strategien, og det er først og fremst her vi savner noe: Med realisering tenker vi blant annet på en konkret arbeidsfordeling i forhold til de nasjonale fellestiltakene foreslått i strategien. I forslagene er det for eksempel nevnt at produserte digitale læringsressurser kan inngå i en nasjonal læringsportal (3.1). Det hadde vært interessant å få noen utdypende tanker rundt denne læringsportalen, og hvordan den tenkes driftet. Det foreslås videre at det etableres tjenester som gjennom bevisst bruk av metadata og teknologi for semantisk interoperabilitet

gjør det lettere for studenter å navigere i nasjonale og internasjonale kunnskapskilder, og at dette koordineres av en instans som har bred deltakelse fra, og god forankring i sektoren (4.3). Er det Norgesuniversitetet gruppen tenker på, kan dette gjerne stå i forslaget. Arbeidsgruppen ønsker også at det opprettes en felles komité for gjennomføring av prosesser og prosjekt på e-læringsområdet. Vi ønsker oss en konkretisering av hvordan de foreslåtte organene organiseres i forhold til hverandre og hvem som skal være ansvarlig. Utdanning.no bør også drøftes i den samme konteksten, sammen med det foreslåtte prosjektet som skal ha som oppgave å koble utenlandske baser til søke- og utvekslingssystemene som norske høyere læresteder bruker (5.1). Også når det gjelder forslaget om digitale læringsmapper som skal følge studenten gjennom livet, hadde det vært nyttig å få vite hvordan dette tenkes gjennomført teknisk og organisatorisk (1.2).

UHR reserverer seg mot punkt 1.1 der det står at arbeid med utvikling av digitale læringsressurser skal være obligatorisk i alle studier innen 2007. I tillegg til at det er urealistisk å få til på så kort tid, bærer ordet "obligatorisk" preg av tvang på et område der det i dag er behov for "gulrøtter". Vi mener det bør være et *mål* at dette blir gjort. Skal det bli stående så bør det presiseres hva som her legges i begrepet "digitale læringsressurser", og hvordan man ser for seg at dette kan gjennomføres på så kort tid.

UHR støtter at alle studenter skal få tilbud om opplæring i informasjonskompetanse innen 2007 (1.3), og understreker at erfaringer hittil viser at et godt undervisningstilbud i informasjonskompetanse bør integreres i studentenes undervisning i et samarbeid mellom lærekrefter og bibliotek.

Videre ønsker UHR å gi sin fulle støtte til 2.2: Kurs i universitets- og høyskolepedagogikk skal inkludere bruk av ikt og produksjon av digitale læringsressurser.

I forslag 2.3 anbefales det å legge vekt på tilgang til støttetjenester, og at det bør utvikles myke kvalitetskriterier for hvilke tjenester en kan forvente fra et godt støtteapparat. Vi mener det kan klargjøres hva gruppen her mener med myke kvalitetskriterier.

UHR støtter at det bør fordeles økonomiske ressurser til lærestedene (3.1), og at bruken av midlene må kvalitetssikres av faglige tilsatte (Vi regner med at det er ressursbruken, og ikke ressursene, slik det står i forslaget, som må kvalitetssikres av faglige tilsatte).

Når det gjelder 3.2 er UHR usikker på om institusjonene innen 2006 skal ha innarbeidet bruk av digitale læringsressurser i sine strategiske planer både på institusjons- og avdelingsnivå. Vi foreslår at siste leddet i setningen strykes: "... både på institusjons- og avdelingsnivå".

Punkt 3.3 om åpen tilgang til digitalt lagret eksamensarbeid, fagfelleverderte artikler og annet materiale produsert ved lærestedet, støttes. Dette er viktig med hensyn til arbeidet med åpne institusjonelle arkiv som nå er på plass ved fire universitet og flere høyskoler.

For å muliggjøre gjenbruk av tidligere utviklede digitale læremidler støtter UHR forslaget om å bevilge 50 millioner kroner for å ta vare på de store verdiene som allerede er lagt ned i slike ressurser (4.2).

Vi støtter forslaget om at brukere og utviklere av digitale læremidler oppfordres til å bruke teknologi og rutiner som fremmer delingstanken (4.4), og stiller spørsmålet om konkrete anbefalinger kan legges ut på et nettsted, kanskje i forbindelse med den nevnte nasjonale læringsportalen.

UHR vil også gi sin fulle støtte til at det bevilges øremerkede midler for samarbeidsprosjekt mellom fagmiljø ved to eller flere læresteder, med utvikling av nasjonale fellesressurser som målsetting (4.5). Dette vil kunne representere en kopling mellom den erfaringen og den kunnskapsutviklingen som allerede er framkommet gjennom tidligere prosjekter, og slik være en tilknytning til den pågående kompetanseoppbyggingen. Det virker også rimelig at *minst* 30 % av ressursene skal være gratis tilgjengelige for bruk i utdanning, dersom prosjektet får offentlig støtte.

Vi støtter forslaget om at digitale kunnskapskilder fritas for merverdiavgift, noe UHR også har tatt opp i sitt innspill til ny forskningsmelding, og vil utdype i en egen henvendelse til UFD.

I 4.9 anbefales det at det etableres en ordning for å støtte norskspråklige digitale læringsressurser, noe UHR vil understreke er et svært viktig forslag for å ivareta norsk som språk på dette området. Mangelen på norske digitale kunnskapsressurser er et økende problem. Av den undervisnings- og forskningslitteraturen som i dag finnes i fulltekst ved universiteter og høskoler dominerer det utenlandske materiale. Det at norske ressurser ikke finnes elektronisk tilgjengelig er et nasjonalt anliggende som på sikt vil gjøre undervisning og forskning skadelidende.

Forslaget om å etablere et eget prosjekt som har som oppgave å få koblet utenlandske baser til norske læresteders søke- og utvekslingssystem (5.1), vil kunne være et kostnadsbesparende nasjonalt tiltak som bør stimuleres.

Bruk av digitale læringsressurser i voksnes læring

Strategien for voksnes læring er utarbeidet i regi av VOX, og det er her spesielt bedt om at det blir tatt hensyn til prinsipper om å fremme og tilrettelegge for livslang læring og til Kompetanseberetningen.

Som en overordnet kommentar vil UHR peke på at strategien synes noe overfokuset på arbeidsplassen som læringsarena, mens for eksempel de offentlige utdanningsinstitusjonenes, herunder universitetenes og høskolenes, rolle i livslang læring ikke vies noen særlig oppmerksomhet. Selv om det er utarbeidet en egen strategi for både grunnopplæring og høgre utdanning, bør læringen som skjer ved våre høgre utdanningsinstitusjoner i større grad inkorporeres i en strategi for digitale læringsressurser for voksnes læring enn i det foreliggende forslaget til strategiplan. Vi vil her vise til FAFO-rapporten *Evaluering av Kompetanseutviklingsprogrammet. Underveisrapport 2004* som viser at universiteter og høskoler er en vesentlig aktør i livslang læring.

I forslaget fremsettes en rekke konkrete tiltak som vi som hovedprinsipp kan støtte. Vi vil imidlertid peke på at en del av tiltakene (spesielt tiltakene 5 til 10) er lite konkrete. Det er derfor vanskelig å foreta noen eksakt vurdering av disse før de blir ytterligere konkretisert.

Oppsummering

UHR understreker, i likhet med arbeidsgruppen som har vurdert høgre utdanning, betydningen av å etablere insentivordninger for å få i stand et bredt løft for bruk og spredning av digitale læringsressurser, og for å hindre at et viktig område blir overlatt til tilfeldig ildsjelaktivitet.

Avslutningsvis vil vi kommentere at mange av utfordringene vil være de samme for grunnskolen, høgre utdanning og voksnes læring. Vi tar det derfor som gitt at forslagene til tiltak i de tre strategidokumenter blir vurdert samlet. Det gjelder bl.a. forslagene om standardisering, gjenbruk og deling av utviklede ressurser.